

Л.Я. Корнійчук, д.е.н., професор,
В.М. Фещенко, д.е.н., професор,
кафедра історії та теорії господарства
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»

ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

В статті обґрунтовується важлива роль історико-економічних дисциплін в системі економічних наук, в розумінні концептуальних витоків та сучасного стану економічної теорії, в процесі формування на основі історичного минулого прогностичних висновків.

В статье обосновывается важная роль историко-экономических дисциплин в системе экономических наук, в понимании концептуальных истоков и современного состояния экономической теории, в процессе формирования на основании исторического прошлого прогностических выводов.

Ключові слова: історико-економічні науки, історія економічної думки, економічна історія, економічна теорія.

В сучасній складній системі економічних наук історико-економічні дисципліни посідають особливе місце. Сформувавшись на стику (межі) двох наук – історичної і економічної – вони одразу набули статусу міждисциплінарних наук, суттєво розширивши об'єкт дослідження, поглибивши та диверсифікувавши предмет аналізу, а також залучивши до вивчення широкий спектр прогресивних методів обох галузей знань.

Історико-економічні науки тісно пов'язані з розвитком філософської думки та методології економічного аналізу, а відтак, відіграють фундаментальну роль відносно інших галузей економічного знання, зокрема конкретних економічних наук (економічної статистики, фінансів, демографії, економіки промисловості та сільського господарства тощо), оскільки жодна з означених наук не може обійтися без історико-економічного пізнання власних теоретичних джерел та наукового предмета.

Розсуваючи в часі простір економічних досліджень, економічна історія та історія економічної думки як найважливіші складові історико-економічних наук дозволяють здійснити більш глибокий теоретичний аналіз актуальних проблем сьогодення, спираючись на досвід розв'язання подібних проблем економістами минулих часів та використовуючи їхній аналітичний інструментарій.

Вивчення історико-економічних дисциплін має не тільки освітньо-пізнавальне значення. Воно містить важливе прикладне навантаження, оскільки розкриває практичну цінність тих чи інших економічних концепцій, доктрин у різні історичні періоди; є теоретичним підґрунтям для сучасних рекомендацій в галузі економічної політики; сприяє прискоренню трансформаційних процесів у світовому господарстві на засадах загальноцивілізаційних орієнтацій тощо.

Проте, незважаючи на значущість історико-економічних досліджень, фаховий інтерес економістів до витоків власної науки носить, за висловлюванням відомого російського економіста В.Автомова, дискретний характер, активізуючись в часи кризових етапів економічного розвитку, коли домінуюча теорія неспроможна дати адекватні відповіді на питання, що постали, та затухаючи в період, за висловом американського історика науки Т. Куна, «нормального стану» розвитку науки.

В останні роки серед економістів спостерігається потужна тенденція активізації наукового інтересу до економічної історії та історії економічної думки. Причому глибока зацікавленість історико-економічними дослідженнями

характерна як для світової економічної теорії, так і для розробок вітчизняних науковців. Розширення сфери аналізу вчених відбувається у різних напрямках: з позицій історіографії досліджень, за рахунок більш широкого спектра досліджуваних проблем та персоніфікованих оцінок; на основі суттєвих змін у методології аналізу, переосмислення, здавалось, відомих подій і процесів; перегляду акцентів розроблюваної тематики на основі нових фактів та інформаційно-теоретичних джерел (що особливо характерно для праць економістів постсоціалістичних країн) тощо.

Із галузі науки, якою на початку ХХ ст. цікавилось вузьке коло фахівців, історія економічної теорії, поступово перетворилася в сферу знань, науково привабливу сьогодні не тільки для економістів, але й для соціологів, філософів, істориків, правознавців, представників природничих наук¹. Причому процес актуалізації історико-економічних досліджень, як свідчить аналіз сучасної економічної літератури відбувався під дією низки чинників, як *ендогенних* (пов'язаних з тенденціями розвитку самої економічної науки), так і *екзогенних* (зовнішніх по відношенню до економічної теорії, але таких, що розвиваються в лоні наукового знання).

Щодо перших, слід зазначити, що кардинальний поворот відносно уявлень про місце історії економічної думки в системі сучасних економічних наук більшість зарубіжних дослідників пов'язують з 50-ми – початком 60-х років ХХ ст.². В хронологічних межах цього періоду в економічній теорії поступово формується розуміння того, що існує спадкоємність в розвитку теоретичної думки, тісний органічний зв'язок між сучасним її станом і історичним розвитком попередніх економічних концепцій.

Великою мірою формування такої позиції було обумовлене виходом у світ шумпетерівської “Історії економічного аналізу”(1954). Видатний вчений з

¹ Злупко С.М. Основи історії економічної теорії: Навч. посіб. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2001. С. 14.

² Панорама экономической мысли конца XX столетия / Под ред. Д.Гринзюэя, М.Блини, И.Стюарта : В 2-х т. / Пер. с англ. под ред. В.С.Автомова и С.А.Афонцева. – СПб.: Экономическая школа, 2002. – Т.1. - С. 31; Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. Пер. с англ.- 4-е изд.- М.: «Дело Лтд», 1994. – С. XXIX.

власним оригінальним баченням соціально-економічного процесу запропонував і нестандартний авторський підхід до аналізу ролі історії економічної думки у становленні сучасної економічної теорії, порівнюючи еволюцію останньої з розвитком будь-якої точної науки та беручи за основу аналізу процес розвитку аналітичного апарату і методів дослідження економічних явищ. На основі зазначених методологічних положень Й.Шумпетер обґрунтував важливість звернення до ретроспективних досліджень низкою чинників, при цьому наголошуючи, що економічна наука особливо потребує історичного екскурсу³.

Розкриваючи необхідність історичного аналізу, вченим проводилася думка про послідовний, логічний, еволюційний характер наукового пошуку, спадкоємність досліджень, тісний зв'язок сучасного стану науки з минулими її здобутками і, на цій основі, важливість історико-економічних досліджень взагалі, - для більш глибокого розуміння і аналізу сучасних економічних явищ та прогностичних висновків.

Теза щодо необхідності врахування в науковому пошукові взаємозв'язку між минулим і сучасним економічної думки, відроджена Й.Шумпетером, органічно увійшла у теоретичні розробки наступних поколінь істориків-економістів. Вона отримала плідний розвиток у працях Б.Селігмена, П.Самуельсона, А.Ноува, С.Гордона, Л.Робінса, Дж.Стіглера, Ф.Найта, А.Коутса, Р.К.Мертона, М.Блауга. Останній на цьому особливо акцентував увагу дослідників. У передмові до першого видання своєї всесвітньо відомої праці “Економічна думка в ретроспективі” він зауважував, що “сучасна теорія вкрита рубцями вчорашніх проблем, нині вирішених, вчорашніх помилок, нині виправлених, і не може бути зрозумілою в повній мірі, якщо не розглядати її як спадок минулого”⁴.

Таким чином, можна вважати, що шумпетерівська “Історія економічного аналізу” спричинила різке посилення наукового інтересу до історико-

---

³ Шумпетер Й.А. История экономического анализа: В 3-х т. / Пер. с англ. под ред. В.С.Автономова. – СПб.: Экономическая школа, 2001. С. 4.

⁴ Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. Пер. с англ.- 4-е изд.- М.: «Дело Лтд», 1994. С. XXIV.

економічних досліджень, ставши, за влучним визначенням почесного професора Кембрідзького університету Ф.Дін, “точкою відліку” майже для всіх нових дослідників у цій галузі⁵. Серед найбільш авторитетних і знаних: дослідження Б.Селігмена “Основні течії сучасної економічної думки” (1962, рос. пер. 1968), У.К.Мітчелла “Типи економічної теорії: від меркантилізму до інституціоналізму”. Т.1-2. (1967, 1969), М.Блауга “Економічна думка в ретроспективі” (1962, рос. пер. 1994), К.Прібрама “Історія економічних досліджень” (1983) та інших.

Окрім зазначених ґрунтовних досліджень в другій половині ХХ ст. на сторінках економічних журналів загальнотеоретичного профілю з’являється велика кількість статей з історико-економічної проблематики, обсяг яких, а також вражаюче висока якість більшості досліджень дозволяють говорити, за висловом сучасних економістів, про “бум історико-економічних праць та методології їх аналізу”⁶.

Суттєве пожвавлення інтересу фахівців до витоків власної науки проявилось також у тому, що в 60–80 роках на Заході починають виходити спеціалізовані періодичні видання історико-економічного спрямування, зокрема журнали “History of Political Economy”, “Economic History Review”, “Journal of Economic History”, щорічник “Research in the History of Economic Thought and Methodology” (з 1983р.) та інші. Крім того, історія економічної думки, яка до початку 60-х рр. ХХ-го ст., за висловом професора М.Блауга, “фактично зникла як предмет викладання у британських і американських університетах”⁷, знову з’явилася в навчальних програмах студентів вищих закладів освіти.

Підвищений науковий інтерес до історико-економічних досліджень знаходив реалізацію й іншими шляхами. Світова економічна наука значно

---

⁵ Панорама экономической мысли конца XX столетия / Под ред. Д.Гринэуэя, М.Блини, И.Стюарта : В 2-х т. / Пер. с англ. под ред. В.С.Автономова и С.А.Афонцева. – СПб.: Экономическая школа, 2002. – Т.1.- С. 31

⁶ Истоки: вопросы истории народного хозяйства и экономической мысли. Вып. 1 / Редколл.: В.А.Жамин (глав. Ред.), А.А.Баранов, Я.И.Кузьминов и др. – М.: Экономика, 1989. С. 37.

⁷ Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. Пер. с англ.- 4-е изд.- М.: «Дело Лтд», 1994. - С XXVIII.

зросла інтелектуально завдяки перевиданням економічної класики, зокрема праць А.Сміта і Д.Рікардо, Дж.С.Мілля і К.Маркса, а також Дж.М.Кейнса, А.Маршалла, Л.Вальраса, Т.Мальтуса та інших.

Чітка тенденція активізації наукового інтересу до історико-економічних досліджень в зазначений період пояснюється, на наш погляд, ще й тим, що в кінці 60-х, а особливо на початку 70-х рр. ХХ-го ст. в економіці розвинутих країн виникли проблеми (високі темпи інфляції та безробіття, значне зростання цін на сировину, глибокі кризові коливання та неефективність державних регулюючих дій тощо), які ортодоксальна економічна теорія виявилася неспроможною вирішити. В результаті почали активно формуватися нові альтернативні школи і напрями економічної думки, зокрема радикальна політична економія, еволюційна економіка, неомарксизм, посткейнсіанство, концепції неоконсерватизму, неоінституціоналізм та інші, які намагалися знайти відповіді на жагучі проблеми економічного життя.

Всі вони, маючи в своїй основі глибокі історичні корені, напрацювання відомих економістів другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст., зокрема К.Маркса, А.Маршалла, Дж.М.Кейнса, представників австрійської і англо-американської шкіл, німецької історичної школи, італійської школи державних фінансів тощо, помітно стимулювали зусилля вчених в галузі історико-економічного аналізу.

Таким чином, зазначене потужне зростання наукового інтересу до історико-економічних досліджень, в основі якого лежали ендогенні чинники розвитку економічної науки, до 80-х рр. ХХ ст. дало досить вагомий результат. Разом з тим, в процесі актуалізації історико-економічних досліджень суттєву роль відіграли, як зазначалося вище, чинники екзогенного порядку. Мова йде про кардинальні зміни у інших галузях науки, а також в історії та філософії науки в цілому. Ці зміни великою мірою були пов'язані з науковими відкриттями вчених світового рівня Т.Куна, І.Лакатоша, К.Поппера, А.Масгрейва, Р.К.Мертона, Б.Колдуелла та інших.

Запропоновані ними моделі розвитку науки (наукових революцій, конкуруючих науково-дослідних програм, “фальсифікацій” тощо), гострі дискусії вчених щодо переваг і недоліків кожної помітно стимулювали вивчення історії науки взагалі та історії економічної теорії зокрема, на що звернули увагу багато сучасних дослідників⁸.

В межах зазначених моделей з’явилася можливість по-новому простежити еволюцію світової економічної теорії, виокремивши в ній, за висловом відомого американського філософа та історика науки Т.Куна, стани “нормальної науки”, “кризи”, “наукової революції”⁹; з нових методологічних позицій оцінити причини, сутність та наслідки наукових революцій в економічній теорії, зокрема маржинальної, кейнсіанської, монетаристської; проаналізувати окремі поворотні етапи в розвитку економічної теорії (методологічні дискусії останньої третини ХІХ ст., зародження інституціоналізму на початку ХХ-го століття, криза “великого неокласичного синтезу” та активізація альтернативних “мейнстріму” течій у 80-х рр. ХХ ст.).

Сучасні дослідники завдяки науковим розробкам І.Лакатоша і К.Поппера змогли представити еволюцію економічної теорії як гетерогенний, динамічний процес розвитку економічного знання, в основі якого лежить методологічний плюралізм, глибоко обгрунтований Б.Колдуеллом. З позицій методологічного плюралізму, зауважує відомий російський дослідник В.Автономов, не вимагається, щоб усі теорії будувалися за єдиною схемою і базувалися на вузькому наборі вихідних передумов, які стосуються базисних елементів, визнається, що різноманітність явищ господарського життя передбачає множинність способів їх описання... Щодо вихідних передумов, то вимагається,

---

⁸ Панорама экономической мысли конца XX столетия / Под ред. Д.Гринэуэя, М.Блини, И.Стюарта : В 2-х т. / Пер. с англ. под ред. В.С.Автономова и С.А.Афонцева. – СПб.: Экономическая школа, 2002. – Т.1.- XVI. С. 34; История экономических учений / Под ред. В.Автономова, О.Ананьина, Н.Макашевой: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001.- С. 747-748.

⁹ Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 1975. – С. 21-25.

щоб вони відповідали специфіці розглядуваних проблем і узгоджувалися між собою¹⁰.

Поряд з історією економічної думки, на підґрунті якої теоретично й методологічно зросла сучасна економічна теорія, важливий вплив на її формування та еволюцію чинила економічна історія, що виокремилася у самостійну галузь наукового знання ще в середині XIX ст. Адже, як справедливо зауважують Г.Богомазов і І.Благих, “не можна навіть схематично викласти розвиток економіки у відриві від ходу історії”¹¹. Економічна історія забезпечувала теоретичну думку первинною загальноекономічною інформацією, від якості і повноти якої значною мірою залежала обґрунтованість висновків та закономірностей суспільно-економічного розвитку, які виводила економічна теорія.

Циклічний характер розвитку економічної історії впродовж усього періоду її існування як самостійної галузі науки визнається сьогодні більшістю фахівців в сфері історико-економічного аналізу. В узагальненому вигляді еволюцію економічної історії відомий бельгійський дослідник Г. Ван дер Вее характеризує як період становлення у XIX ст., розвиток у міжвоєнний час та прорив після Другої світової війни. На кожному з етапів наука виконувала свої завдання, перетворившись сьогодні, на думку вченого, на динамічну дисципліну, що досягла високого рівня розвитку в результаті залучення до аналізу множини нових аспектів соціально-економічної дійсності, а також відповідаючи на питання, що зародилися у сфері інших гуманітарних та соціальних наук¹².

Завдяки дослідженням М.Блока, Ф.Броделя, Р.Камерона, А.Конрада, В.Левитського, П.Лященка, Дж.Мейєра, Л.Февро, А.Маркової та інших вчених

---

¹⁰ История экономических учений / Под ред. В.Автономова, О.Ананьина, Н.Макашевой: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001. С. 748.

¹¹ Богомазов Г.Г. История экономики и экономической мысли России: Учебник / Г.Г.Богомазов, И.А.Благих; СПбГУ, экон. факультет. – М.: ЗАО “Изд-во «Экономика», 2010. – С. 6.

¹² Г. Ван дер Вее. Способность к адаптации и рост: экономическая история в зеркале прошлого (Выступление на открытии XIII Международного конгресса экономической истории, Буэнос-Айрес, 22 июля 2002 г.). – С.11.

було значно розширено предмет науки, і економічні історики почали розглядати економічний розвиток як частину більш комплексного цілого, в якому ментальні, культурні та соціо-інституціональні фактори є не менш важливими для розуміння й тлумачення дійсності, ніж власне економічні фактори. Ідеї М.Вебера і Т.Парсонса лягли в основу формування “нової інституціональної економічної історії”, “нової міської історії”, “нової історії підприємництва” тощо. Відбулися суттєві зміни в методології аналізу (на підґрунті яких була сформована “кліометрика” як самостійна дисципліна економічної історії в США), істотно модифікувалися акценти в поясненні історичних фактів, подій, логіки зв’язку між ними, емпіричного матеріалу загалом.

Поряд з аналізом проблем предметного поля економічної історії та історії економічної думки науковцями неодноразово робилися спроби (більш і менш вдалі) інтеграції обох наук в єдину дисципліну. Одним із перших реалізував дану ідею український дослідник В.Ф.Левитський у праці “Історія політичної економії в зв’язку з історією господарського побуту” (1914). Останнім часом, коли дисципліна “Історія економіки та економічної думки” почала викладатися як нормативна на бакалаврському рівні освіти, з’явився ряд навчальних підручників і посібників (як вітчизняних, так і зарубіжних), де автори намагалися об’єднати вказані напрями історико-економічних знань в одній навчальній дисципліні.

Результатом такого наукового пошуку став, зокрема, навчальний посібник “Історія економіки та економічної думки” за редакцією професора С.Степаненка¹³. Його побудова на основі використання методологічного потенціалу системно-синергетичного аналізу дала змогу обґрунтувати цивілізаційну парадигму суспільствознавства, на методологічних засадах якої колектив авторів здійснив спробу інтегрувати наукові досягнення економічної

---

¹³ Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. / С.В.Степаненко, С.Н.Антонюк, В.М.Фещенко, Н.О.Тимочко; за ред. проф. С.В.Степаненка. – К.: КНЕУ, 2010. – 743 с.

історії та історії економічних вчень, а також визначити власний предмет нової дисципліни – історії економіки та економічної думки.

Цивілізаційна парадигма суспільного розвитку значно розширила дослідницьку базу наукового пошуку, врахувавши вплив на економіку політичної, культурної, соціальної, релігійної та інших сфер суспільного життя. В центрі аналізу постала людина з її індивідуальним світом, причому наголошується на первинність соціогенезу у формуванні людини, її світоглядних позицій і поведінки. В межах цивілізаційної парадигми стало можливим вивчення господарських процесів у динаміці, що особливо важливо для історико-економічних дисциплін. Пізнання економічних явищ та процесів через аналіз їх генезису і розвитку обумовило більш повне й глибоке розкриття їхньої економічної сутності, зв'язку з сучасними господарськими процесами та їх відображенням в економічній думці.

В такій постановці роль історико-економічного знання особливо зростає. Дану тезу аргументують, зокрема, відомі російські економісти Г.Г. Богомазов і І.А.Благих. В процесі аналізу формування та еволюції історико-економічної науки вони ставлять низку запитань щодо сутності й ролі останньої у з'ясуванні закономірностей суспільного розвитку. Серед них:

- «чи є у історії зміст і логіка, чи має вона певний напрям, мету руху і чи пізнаються вони;
- яка специфіка історичного процесу у різних країн і народів, чи існує всесвітня історія;
- чи можливо на основі історичного минулого передбачити майбутнє, здобути з минулого уроки;
- чи можна використати історичний досвід інших країн і народів;
- які рушійні сили історії;
- чи є історія наукою теоретичною чи це наука описова»¹⁴.

---

¹⁴ Богомазов Г.Г. История экономики и экономической мысли России: Учебник / Г.Г.Богомазов, И.А.Благих; СПбГУ, экон. факультет. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2010. – С. 21. .

Не ставлячи завданням дати відповідь на всі питання, що за словами авторів, має дати «особлива наука – філософія історії, зробимо спробу відповісти лише на одне питання: «чи можливо на основі історичного минулого передбачити майбутнє, здобути з минулого уроки?»».

Це питання є не лише важливим само по собі в теоретичному аспекті, воно тісно пов'язане з можливостями реалізації проблеми закономірностей суспільного розвитку.

В дослідженні історико-економічної науки важливим є питання співвідношення – економічна історія – історія економічної думки. Більшість дослідників дотримуються позиції первинності історії. Вони вважають, що «економічна думка сформувалася, слідуючи з деяким часовим лагом за ходом історичного розвитку суспільства і суспільних відносин»¹⁵. Отже виходить, що економічна дійсність, (а отже економічна історія) – первинні, а економічна думка є її відображенням.

Аналогічну думку висловлює А.В.Холопов, який наголошує, що «... розвиток економічних учень тісно пов'язаний з розвитком економіки. Виникнення різних теоретичних концепцій, як правило, становить собою відповідь на ті питання, які ставить перед дослідниками економіка, що постійно розвивається. І зрозуміти логіку розвитку економічних концепцій, зміну різних шкіл економічної науки буває важко, якщо не приймати до уваги особливості економічного розвитку в даний період часу»¹⁶.

Дійсно в історії можна виявити багато прикладів, що підтверджують цю думку: меркантилізм – епоха панування торгового капіталу; теорія А.Сміта – розвиток мануфактурного виробництва, поділ праці; Д.Рікардо – промислова революція; Дж.Кейнс – реакція на економічні кризи та ін.

Ця думка цікава і важлива тим, що визнає раціональність поєднання курсів економічної історії і історії економічної думки. Але в історії можна

---

¹⁵ Чистилин Д.К. Самоорганизация мировой экономики. Евразийский аспект. М. 2004. С. 60.

¹⁶ Холопов А.В. История экономических учений. М. 2008. С. 10-11.

виявити протилежні приклади, коли з'являлися школи, напрями, не пов'язані безпосередньо з існуючою господарською діяльністю. Це, перш за все, соціалістична ідея. За висловом німецького філософа Д.Койгена, соціалізм такий же старий як саме людське суспільство, хоч і не старший за нього.

Отже, яка дійсність породила соціалістичну ідею? Крім того, якщо погодитися з думкою, що дійсність в односторонньому порядку впливає на економічну думку, то чому за конкретних реальних умов виникають не просто різні економічні ідеї, а часом протилежні? На якому підґрунті формуються ідеї, що випереджають свій час? Засновник української школи фізичної економії С.Подолінський (1880р.) спростував загальний характер дії другого закону термодинаміки, ця ідея була продубльована з урахуванням нових теоретичних досягнень С. Пригожиним більш ніж через сто років¹⁷. Аналогічний приклад другого представника фізичної економії В.Вернадського, який сформулював теорію «ноосфери», яка в сучасних умовах проявилася як концепція «сталого розвитку».

Отже історія економічних учень є не лише відображенням економічної дійсності, а й джерелом прогностичних ідей. Тому її вивчення є важливою складовою навчального процесу. Вона не просто розширює світогляд, а й стає підставою глибокого розуміння різноманіття сучасних економічних теорій і відповідно науковою основою надійної платформи щодо формування прагматичних ідей і практичних рекомендацій щодо розв'язання сучасних проблем.

Підтвердженням цієї думки можуть стати слова видатного економіста Й.Шумпетера, який писав: «Для економічної теорії значно більшою мірою, ніж наприклад, для фізики, є справедливим положення, що сучасні проблеми, методи і результати наукових досліджень не можуть бути повністю зрозумілими, якщо нам невідомо, як саме економісти дійшли до сучасного

---

¹⁷ Кузнецов П.Г. Его действительное открытие. // Подолінский Сергей Андреевич. М. 1991. С. 8.

напрямую думок»¹⁸. І хоча з часу написання цих слів пройшло більше, ніж півстоліття, вони залишаються актуальними і сьогодні, адже сучасний стан економічної науки є підсумком усього попереднього її розвитку. І наукова цінність економічної теорії тим вища, чим повніше вона скористалася результатами, акумульованими в її історії.

---

¹⁸ Шумпетер Й. История экономического анализа. – СПб. Экономическая школа. 2001. Т. 1. С 7.